

International Federation of
Library Associations and Institutions

***IFLA* vadlīnijas bibliotēku pakalpojumiem bērniem vecumā no 0 līdz 18 gadiem**

Izstrādājusi ***IFLA*** Bibliotēku pakalpojumu bērniem un jauniešiem sekcija
Carolynn Rankin redakcijā

2. izdevums (2003. gada vadlīniju pārskatīšana)
Versija 1.1.1

2018. gada jūnijs

Apstiprinājusi *IFLA* Profesionālā komiteja
2018. gada augusts

Latvian translation / tulkojums latviešu valodā: Latvijas Nacionālā bibliotēka
Redaktore: Māra Jēkabsone, Madara Freivalde, Inese Kazāka
Janvāris, 2022

Dokumenta teksts ir tulkots latviešu valodā un var atšķirties no oriģinālteksta. Tulkojums
paredzēts tikai izziņas nolūkā.

IFLA Bibliotēku pakalpojumu bērniem un jauniešiem sekcija. *Carolynn Rankin*
redakcijā, 2018. gads

Atzinības

IFLA Bibliotēku pakalpojumu bērniem un jauniešiem sekcija vēlas izteikt pateicību un atzinību visiem, kas piedalījās vadlīniju pārskatīšanas procesā.

© 2018, *IFLA* Bibliotēku pakalpojumu bērniem un jauniešiem sekcija
Carolynn Rankin redakcijā

Šis darbs ir licencēts saskaņā ar *Creative Commons Attribution 4.0 International* (CC BY 4.0) licenci.
Licences teksts ir pieejams vietnē <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>

IFLA
P.O. Box 95312
2509 CH Den Haag
Nīderlande

Saturs

Ievads.....	4
Šo vadlīniju mērķgrupa.....	4
A daļa.....	6
Bērnu bibliotēkas misija.....	6
Bērnu bibliotēkas mērķis.....	6
Bērnu bibliotēkas pārvaldība.....	7
B daļa.....	8
Cilvēkresursi – kompetences un zināšanas.....	8
Bērnu bibliotekāru izglītība, attīstība un apmācība.....	9
Ētikas standarti un vērtības.....	9
Finansēšana un budžeta pārvaldība.....	10
Finansējuma avoti.....	11
Partnerība un sadarbība.....	11
C daļa.....	13
Formāti.....	14
Krājumu attīstības un pārvaldības politika.....	14
Fiziskie un digitālie resursi.....	14
Tehnoloģijas bērnu bibliotēkā.....	15
D daļa.....	16
Programmas un kopienas informēšanas aktivitātes.....	16
E daļa.....	18
Telpu plānošana un pieejamākas vietas izveide.....	18
Vecumgrupas.....	19
Mēbeles un iekārtas.....	19
Apgaismojums.....	19
Zīmes un norādes.....	20
Bibliotēkas telpas pieejamība.....	20
Veselība un drošība.....	20
F daļa.....	22
Mārketingu un popularizēšana.....	22
G daļa.....	23
Novērtēšana un ietekme.....	23
Atsauces.....	25

Ievads

IFLA Bibliotēku pakalpojumu bērniem un jauniešiem sekcija ir pārskatījusi *Bērnu bibliotēku pakalpojumu vadlīnijas*, kuras pēdējo reizi publicētas 2003. gadā, lai atspoguļotu labas prakses piemērus bibliotēku pakalpojumiem bērnu mērķauditorijai. *IFLA* standarti ir starptautiski recenzēti, publicēti un regulāri atjaunināmi dokumenti, un katrs no tiem atspoguļo pašreizējo vienprātību par konkrētas darbības vai pakalpojuma principiem, vadlīnijām, labāko praksi vai modeļiem.

Ir atzīts, ka pašreizējais publisko bibliotēku stāvoklis dažādās pasaules valstīs būtiski atšķiras. Daudziem bibliotekāriem, kas strādā ar bērniem un jauniešiem, šīs *IFLA* vadlīnijas būs motivējošas, jo viņi cenšas nodrošināt pamatvajadzību pēc grāmatām un atbalstīt lasīšanu. Vadlīnijas nav noteikumu kopums ideāla bibliotēkas pakalpojuma izveidei bērniem ar visdažādākajām spējām. Tās ierosina, ko būtu lietderīgi darīt, vienlaikus apzinoties, ka pastāv lielas atšķirības starp sociālajiem, kultūras un ekonomiskajiem apstākļiem jaunattīstības valstīs, vidējas attīstības valstīs un attīstītās valstīs. Katrai publiskajai bibliotēkai ir atšķirīga apkalpojamā kopiena, tāpēc var atšķirties bibliotēku prioritātes un lietotāju vajadzības. *IFLA* vadlīnijas bibliotēku pakalpojumiem bērniem vecumā no 0 līdz 18 gadiem var izmantot, lai sekmētu bibliotēku pakalpojumu izstrādi un uzlabošanu bērniem visā pasaulē.

Šīs vadlīnijas iedrošina un veicina efektīvu bibliotēku pakalpojumu izstrādi bērniem ar visdažādākajām spējām, sniedzot ieteikumus starptautiskajai bibliotēku kopienai par bērnu vajadzībām un tiesībām uz informāciju, rakstpratību un lasīšanu. Iecere ir palīdzēt publiskajām bibliotēkām ieviest augstas kvalitātes pakalpojumus bērniem digitālajā laikmetā un atzīt bibliotēkas mainīgo lomu mūsdienu sabiedrībā. [IFLA Globālās vīzijas](#) diskusija pierāda, ka bibliotēkas ir nopietni apņēmušās uzņemt galveno lomu rakstpratības, mācīšanās un lasīšanas atbalstīšanā, un to darbība ir vērsta uz mūsu sabiedrību. Izglītības kvalitāte un vispārējā rakstpratība ir atzīta [ANO Ilgtspējīgas attīstības programmas 2030. gadam](#) vīzijā.

Pārskatītās vadlīnijas sniedz aktuālas zināšanas un profesionālu ieskatu tiem, kas stratēģiski plāno vai sniedz bērnu bibliotēku pakalpojumus un īsteno programmas. To mērķauditorija ir bibliotekāri, bibliotēku darbinieki, bibliotēku vadītāji un administratori, kā arī studenti un lektori bibliotēku un informācijas studiju fakultātēs. Vadlīnijas var palīdzēt informēt lēmumu pieņēmējus un politikas izstrādātājus. Šī informācija būs noderīga arī nevalstiskajām organizācijām (NVO), kuras atbalsta bērnu rakstpratības un lasīšanas veicināšanas programmas.

Šo vadlīniju mērķgrupa

[ANO Bērnu tiesību konvencijā](#) noteikts, ka par bērnu tiek uzskatīts ikviens cilvēks, kas nav sasniedzis 18 gadu vecumu, un šīs vadlīnijas attiecas uz mērķgrupu vecumā no 0 līdz 18 gadiem. Tās ietver pakalpojumus un resursus mazuliem, pirmsskolas un skolas vecuma bērniem, kā arī

jauniešiem. Šajās vadlīnijās tiek lietots termins “bērnu bibliotekārs”, kas iekļauj gan bērnu bibliotekārus, gan jauniešu bibliotekārus.

Bērnu bibliotēka sniedz pakalpojumus un programmas visiem vietējās sabiedrības iedzīvotājiem nekomerciālā publiskā telpā. Tiem ir jābūt pieejamiem visiem bērniem neatkarīgi no rases, reliģijas, dzimuma, kultūras pieredzes, sociālekonomiskā statusa, intelektuālajām vai fiziskajām spējām. Ņemot vērā, ka šīs vadlīnijas attiecas uz daudzām vecuma grupām, tās neizbēgami pārklāsies ar mērķgrupu “jaunieši”, kuru var definēt kā vecuma grupu starp bērniem un pieaugušajiem. Vecumu no divpadsmit līdz astoņpadsmit gadiem bieži izmanto kā diapazonu jauniešu bibliotēku pakalpojumiem, kuru var pagarināt līdz vecumam pēc astoņpadsmit gadiem. Katra bibliotēka var noteikt savu vecuma diapazonu tiem, ko tā uzskata par jauniešiem; tas var atšķirties atkarībā no kultūras pieredzes un valsts.

Svarīgi atzīmēt, ka bērnu bibliotēka nav tas pats, kas skolas bibliotēka, jo tām ir dažādas misijas un mērķi. Publiskajai bibliotēkai un skolas bibliotēkai ir kopīgs mērķis – iepazīstināt bērnus ar bibliotēku pakalpojumiem un attīstīt viņos tieksmi pēc mūžizglītības, taču tās kalpo dažādām sabiedrības vajadzībām. Plašāka informācija par skolu bibliotēkām pieejama [IFLA Skolu bibliotēku vadlīnijās](#).

A daļa

Bērnu bibliotēkas misija

Bērnu bibliotēkas misija ir kalpot par informācijas, mācīšanās un kultūras centru, kas nodrošina efektīvu piekļuvi vecumam un spējām atbilstošai informācijai, programmām un pakalpojumiem valodās, kurās runā bērnu, viņu ģimeņu un aprūpētāju multikulturālā kopiena. Rakstpratības, mācīšanās un lasīšanas veicināšanas atbalstīšana ir šīs misijas vispāratzīts priekšnoteikums.

Bērnu bibliotēkas mērķis

Bērnu bibliotēkas mērķis ir nodrošināt resursus un pakalpojumus dažādos informācijas nesējos, lai apmierinātu bērnu vajadzības pēc izglītības, informācijas un personīgas attīstības neatkarīgi no viņu vecuma un spējām. Tas ietver atpūtas un brīvā laika, kā arī bērnu veselības un labklājības atbalstīšanu. Bibliotēku pakalpojumi bērniem ir svarīgi demokrātiskas sabiedrības attīstībā un uzturēšanā, piedāvājot piekļuvi plašam un daudzveidīgam zināšanu, ideju un viedokļu klāstam. [ANO Bērnu tiesību konvencija](#) piedāvā atbalstu bērnu bibliotēku politikas un darba attīstīšanai. Konvencijā ir 54 panti, kas aptver visus bērna dzīves aspektus un nosaka tās civilās, politiskās, ekonomiskās, sociālās un kultūras tiesības, uz kurām ir tiesīgi visi bērni jebkurā pasaules vietā. Bibliotēkas nodrošina bērnu tiesības uz informāciju un izglītību, un bērnu bibliotekāriem ir ievērojama loma bērnu tiesību veicināšanā, īpaši rakstpratības attīstīšanā un informācijas izplatīšanā par rakstpratības svarīgumu. **Vispārējā rakstpratība** ir atzīta ANO dokumenta “Mūsu pasaules pārveidošana: [ilgtspējīgas attīstības programma 2030. gadam](#)” vīzijas sadaļā.

Svarīgas ir iespējas attīstīt valodu, rakstpratību un interesi par lasīšanu. Bērnu bibliotēkām ir būtiska loma, lai palīdzētu attīstīt šīs prasmes, atvieglojot bērniem un viņu ģimenēm jēgpilnu piekļuvi resursiem un pakalpojumiem.

Mērķi:

- veicināt katra bērna tiesības uz informāciju, rakstpratību, kultūras attīstību, mūžizglītību un radošām brīvā laika programmām;
- nodrošināt bērniem piekļuvi plašam atbilstošu informācijas resursu klāstam;
- palīdzēt bērniem attīstīt digitālās prasmes;
- nodrošināt kultūras un atpūtas programmas, kas orientētas uz rakstpratību un lasīšanas veicināšanu;
- nodrošināt daudzveidīgas aktivitātes bērniem, vecākiem un aprūpētājiem;
- novērst bērnu attīstību kavējošus šķēršļus un aizstāvēt viņu brīvību un drošību;
- mudināt bērnus kļūt par pārliecinātiem un kompetentiem indivīdiem un pilsoņiem;
- veicināt partnerības, lai kopīgi sniegtu programmas un pakalpojumus visiem bērniem un viņu ģimenēm kopienā, t. sk. no marginālajām grupām.

Bērnu bibliotēkas pārvaldība

Pārvaldība ir saistīta ar politikas izveidi un uzraudzību, kā arī tās īstenošanu. Tas attiecas uz vīziju – pārliecību par bērnu bibliotēkas mērķi un pārmaiņu virzību. Laba pārvaldība attiecas arī uz godīgumu, atklātību, pārredzamību un godprātību.

Lai uzturētu pakalpojumu kvalitāti, jābūt izveidotai atbilstošai normatīvo dokumentu bāzei, kā arī jānodrošina pastāvīgs finansējums. Bērnu bibliotēku vadītājiem jābūt informētiem par visiem normatīvajiem aktiem, kas ietekmē bibliotēkas darbību, t. sk. par finanšu pārvaldību, datu aizsardzību, veselību un drošību, kā arī bērnu tiesību aizsardzību. Lai bērnu bibliotēka varētu strādāt veiksmīgi, t. sk. izstrādāt pakalpojumu sniegšanas politiku un efektīvi izmantotu pieejamos resursus, tai nepieciešams atbilstošs finansējums. Bibliotēkas darbība jāīsteno tā, lai reāli ietekmētu bērnu un viņu ģimeņu dzīvi.

B daļa

Cilvēkresursi – kompetences un zināšanas

Bērnu bibliotekāriem ir nepieciešamas dažādas prasmes un īpašības, tostarp savstarpējās saskarsmes prasmes, sociālās prasmes, spēja strādāt komandā, līderība, kā arī izpratne par savas institūcijas darba procesiem un to kārtību. Personālam jābūt zināšanām par bērnu pakalpojumiem, tostarp profesionālām zināšanām un labai izpratnei par bērnu attīstības un psiholoģijas teorijām. Lai bērnu bibliotēkas strādātu efektīvi un profesionāli, ir nepieciešami izglītoti un apņēmīgi bērnu bibliotekāri, kas izstrādā, plāno, organizē, īsteno, vada un novērtē pakalpojumus un programmas ar mērķi apmierināt bērnu un viņu ģimenes vajadzības, t. sk. atbalstot bērnus, kuriem dažādas grūtības rada sociālekonomiskie apstākļi, kultūru un valodu atšķirības, dzimumidentitāte, seksuālā orientācija, spējas un citas atšķirības.

IFLA Bērnu un jauniešu sekcijas ieskatā efektīvs un kompetents bērnu bibliotekārs:

- izprot bērnu attīstības un psiholoģijas teorijas, saskarsmes, valodas un rakstpratības ietekmi uz bibliotēku pakalpojumiem;
- izmanto vispāratzītas metodes, lai noteiktu bērnu un viņu ģimeņu vajadzības vietējā sabiedrībā;
- izstrādā, efektīvi īsteno un novērtē dažādas aizraujošas un iesaistošas programmas un aktivitātes, lai apmierinātu visu vietējās sabiedrības bērnu vajadzības;
- pārzina bērnu kultūru: literatūru, spēles, mūziku un filmas, bērnu ieradumus digitālā satura un multivides izmantošanā, kā arī citus materiālus, kas veicina daudzveidīgu, visaptverošu un bērniem atbilstošu bibliotēkas krājuma izveidi;
- ir informēts par tendencēm jaunajās tehnoloģijās, digitālajā jomā un sociālajos medijos un to ietekmi uz bērnu bibliotēku pakalpojumiem;
- veido aicinošu un atbalstošu vidi bērniem un viņu ģimenēm, nodrošināta viegļu piekļuvi bibliotēku resursiem, programmām un aktivitātēm;
- veicina kopienas iesaistīšanos un partnerību veidošanu;
- komunicē un sadarbojas ar citām organizācijām, kuras strādā ar bērniem un viņu ģimenēm vietējā kopienā, lai sasniegtu kopīgus mērķus;
- efektīvi komunicē ar bērniem un viņu ģimenēm;
- nosaka mērķus, izstrādā plānus un prioritātes bērnu bibliotēku pakalpojumiem;
- radoši un efektīvi sadarbojas ar kolēģiem, lai sasniegtu bērnu bibliotēkas mērķus un prioritātes;
- plāno, pārvalda, kontrolē un novērtē bērnu bibliotēkai pieejamos finanšu līdzekļus, lai palīdzētu sasniegt pakalpojumu mērķus;
- veic pašnovērtējumu, pielāgojas un pastāvīgi pilnveido savu profesionalitāti.

Papildu kompetenču piemērus sniedz Amerikas Bibliotēku asociācijas (*American Library Association, ALA*) nodaļa – Bērnu bibliotēku pakalpojumu asociācija (*The Association for Library Service to Children, ALSC*), kas iesaka [Bibliotekāru kompetences, kuri apkalpo bērnus publiskajās bibliotēkās](#) bērniem vecumā no 0 līdz 14 gadiem. Jauniešu bibliotēku pakalpojumu asociācija (*Young Adult Library Services Association, YALSA*) ir publicējusi [Bibliotēku darbinieku kompetences, sniedzot pakalpojumus pusaudžiem](#).

Bērnu bibliotekāru izglītība, attīstība un apmācība

Bērnu bibliotēku pakalpojumu kvalitāte un efektivitāte ir atkarīga no darbinieku pieredzes, kuriem ir pastāvīgi jāpilnveido savas zināšanas un prasmes. Kā teikts [1994. gada UNESCO/IFLA Publisko bibliotēku manifestā](#): “Bibliotekārs ir aktīvs starpnieks starp lietotājiem un resursiem. Adevātu pakalpojumu nodrošināšanas priekšnoteikums ir bibliotekāra nepārtraukta profesionālā apmācība un tālākizglītība.”

[IFLA Profesionālās pilnveides vadlīnijas: principi un labākā pieredze](#) norādīts, ka katra bibliotēka un katrs bibliotekārs pats ir atbildīgs par pastāvīgu mācīšanos, lai nepārtraukti uzlabotu savas zināšanas un prasmes. Darba devēji ir atbildīgi par personāla attīstības programmu nodrošināšanu un atbalstu tālākizglītībai. Tam nepieciešama organizācijas apņemšanās un efektīva personāla politika un procedūras, kā arī atbilstoša budžeta un laika piešķiršana darbinieku izglītošanai. Lai bibliotēkā būtu apņēmīgi un profesionāli izglītoti bērnu bibliotekāri, viņiem ir jābūt pieejamām izglītošanās iespējām visās pakalpojumu jomās, t. sk. mācības par dažādu kultūru īpatnībām un vienlīdzīgiem pakalpojumiem visiem. Bērnu bibliotēku darbs jāiekļauj jebkuras publiskās bibliotēkas mācību programmas plānā.

Ētikas standarti un vērtības

Bērnu bibliotekāriem ir pienākums ievērot augstus ētikas standartus savā darbā ar bērniem, viņu ģimenēm, kolēģiem un partnerorganizācijām kopienā. Attieksmei pret visiem bērniem un jauniešiem jābūt vienādi neatkarīgi no viņu spējām un ģimenes sociālā statusa. Bērnu bibliotekāriem ir jānodrošina vienlīdzīga un brīva piekļuve informācijai, zināšanām un pakalpojumiem. Tas ilustrēts ar piemēru [IFLA Globālās vīzijas ziņojuma kopsavilkumā](#). Bērnu bibliotekāriem jādemonstrē kultūras izpratne, nepieļaujot personisku attieksmi un viedokli, lai noteiktu, kuri bērni vietējā sabiedrībā tiek apkalpoti, kādas programmas viņiem tiek piedāvātas, kā tiek komplektēts un izvietots bibliotēkas krājums un kā tiek nodrošināta tā pieejamība izmantošanai.

[IFLA Bibliotekāru un citu informācijas speciālistu ētikas kodekss](#), kuru *IFLA* valde apstiprināja 2012. gadā, tiek piedāvāts kā ētikas pamatprincipu kopums bibliotekāriem un citiem informācijas darbiniekiem. Tas, protams, attiecas arī uz bērnu bibliotekāriem un aptver šādas jomas:

- piekļuve informācijai;
- atbildība pret indivīdiem un sabiedrību;
- privātums un pārredzamība;

- brīvpiekļuve un intelektuālais īpašums;
- neitralitāte, godprātība un profesionālās prasmes;
- kolēģu un darba devēja/darbinieka attiecības.

IFLA Brīvas piekļuves informācijai un vārda brīvības padomdevēju komiteja ir apkopojusi vairāk nekā 60 [profesionālās ētikas kodeksus bibliotekāriem](#) no visas pasaules. Šīs vadlīnijas parasti pieņem nacionālās bibliotēkas vai bibliotekāru apvienības, dažos gadījumos – valdības aģentūras. Pamatvērtības attiecībā uz vienlīdzīgu piekļuvi zināšanām un informācijai un intelektuālo brīvību ir ietvertas [Vispārējās cilvēktiesību deklarācijas 19. pantā](#) un [IFLA pamatvērtībās](#).

Finansēšana un budžeta pārvaldība

Finansējums bibliotēkās ir viena no lielākajām problēmām, par ko liecina [IFLA Globālā vīzija](#), un bērnu bibliotekāriem ir jānodrošina, lai lēmumu pieņēmēji saprastu bibliotēku vērtību un ietekmi. Bērnu bibliotēkai ir nepieciešams atbilstošs budžeta piešķirums, lai sniegtu vietējiem apstākļiem atbilstošus pakalpojumus un programmas sabiedrības vajadzību apmierināšanai. Bērnu bibliotekāriem ir jābūt iespējai sniegt priekšlikumus saviem finansētājiem un citām pārvaldes institūcijām par bibliotēkas attīstībai nepieciešamo finansējumu. Lai bērnu bibliotēka strādātu veiksmīgi, būtisks ir pienācīgs finansējuma līmenis, un tas ir nepieciešams ne tikai tad, kad bibliotēka tiek izveidota, bet arī jāuztur pastāvīgi un regulāri. Bez atbilstoša finansējuma nav iespējams īstenot kvalitatīvu pakalpojumu sniegšanas politiku. Jebkuras programmas vai projekta īstenošanu var īsumā raksturot šādi: “tā ir lieliska ideja, bet kā mēs to finansēsim?”. Ideālā gadījumā bērnu bibliotēkas darbiniekiem būtu jāsadarbojas ar finansētājiem, lai izstrādātu budžetu, kas balstīts vietējās sabiedrības vajadzību izpētē, tādējādi nodrošinot kvalitatīvus resursus un pakalpojumus bērniem vietējā sabiedrībā.

Bērnu bibliotekāriem ir jāzina, kā apzināt bērnu bibliotēkas vajadzības un izstrādāt budžeta plānu. Lai to izdarītu:

- jāizprot budžeta veidošanas process;
- jāpārzina budžeta grafiks, tostarp darbības vai ieņēmumu budžets, ko parasti sagatavo katru gadu, lai finansētu kārtējo darbību;
- jāpārzina budžeta pārskatatbildības procesi;
- jāzina galvenie budžeta veidošanā iesaistītie darbinieki.

Bērnu bibliotēkas budžeta plāna sastāvdaļas ietver (bet ne tikai):

- jaunus resursus (piemēram, grāmatas, periodiskos izdevumus, rotaļlietas un rotaļu iekārtas, multimedijus un digitālos materiālus, kopstrādes telpas aprīkojumu);
- jaunās ierīces (planšetes, konsoles);
- izmaksas, kas saistītas ar IKT aprīkojuma izmantošanu, programmatūras un licencēšanas izmaksas, ja tās nav iekļautas pārvaldošās institūcijas vispārējā IKT budžetā;
- saimnieciskos un administratīvos materiālus;
- reklāmas materiālus;

- programmu un aktivitāšu finansējumu;
- publicitātes finansējumu;
- personāla apmācību un attīstību;
- darbinieku atalgojumu;
- pieskaitāmās izmaksas, piemēram, īri, uzkopšanu, apkuri un apgaismojumu;
- bibliotēku pārvaldības sistēmas izmaksas.

Personāla atalgojuma un apmācību izmaksas var iekļaut bērnu bibliotēkas budžetā, vai var būt lietderīgāk iekļaut tās kopējā publiskās bibliotēkas personāla budžetā. Bērnu bibliotekārs jāiesaista šo izmaksu aprēķināšanā, jo personāla vajadzībām pieejamā naudas summa ir cieši saistīta ar to, cik stundas bērnu bibliotēka var būt atvērta un kādu pakalpojumu klāstu noteiktā kvalitātē tā var piedāvāt.

Bibliotēkas pakalpojumi, programmas un iniciatīvas ir regulāri jāuzrauga, jānovērtē un jāpārskata. Šo informāciju var iekļaut gada pārskatā, uzskatāmi norādot, kā budžets tika izmantots. Tas ļaus izprast, vai finanšu līdzekļi, kas iztērēti bērnu bibliotēkas programmai, ir bijuši pietiekami, lai segtu tās izdevumus un sasniegtu mērķus. Gada pārskatā jāiekļauj pierādījumi par bibliotēku pakalpojumu un programmu kvalitāti un to ietekmi uz lietotājiem un kopienu (skat. G daļu “Novērtējums un ietekme”).

Finansējuma avoti

Publisko bibliotēku finansēšanai tiek izmantoti vairāki finansējuma avoti, un finansējuma proporcija no katra avota var atšķirties atkarībā no vietējiem apstākļiem katrā valstī. Galvenie avoti ir nodokļi un mērķdotācijas vietējā, reģionālā vai centrālā līmenī. Bibliotēkām ir jāmeklē papildu ienākumu avoti projektu finansēšanai, kas var ietvert ziedojumus no institūcijām vai privātpersonām, ieņēmumus no komercdarbības vai maksas pakalpojumiem, kā arī sponsoru finansējumu no partnerorganizācijām. Kopienas bibliotēkām, kuras netiek finansiāli atbalstītas ar pilsētu, reģionu vai valsts finansējumu, jānodrošina finansējums no citiem avotiem.

Partnerība un sadarbība

Publiskās bibliotēkas ir svarīgs partneris vietējā sabiedrībā, jo to infrastruktūra ir labi pieejama, atvērta un labvēlīga. Efektīvu un ilgtspējīgu partnerību veidošana var palīdzēt nodrošināt labākās telpas, aprīkojumu, pakalpojumus un iespējas bērniem ar dažādām spējām. Bērnu bibliotekāriem jāsadarbojas un jāveido spēcīgas partnerības ar citām kopienas institūcijām, piemēram, mūziklīniskās un izglītības jomā, lai panāktu iespējami plašāku kopienas līdzdalību un iesaistīšanos. Lai sadarbotos un realizētu kopīgus mērķus un programmas, var tikt veidoti stratēģiskās partnerības dokumenti. Bibliotekāriem ir tradīcija sadarboties gan savā starpā, gan ar citu jomu speciālistiem, tādējādi sekmējot sadarbību kopienā.

Bērnu bibliotekāriem ir jābūt labām zināšanām par savām mērķgrupām un jāstrādā, lai atbalstītu daudzveidīgās vajadzības savā kopienā. Tiek atzīts, ka bērnu bibliotekāri prot komunicēt ar “grūti

sasniedzamām” grupām un veiksmīgi veido partnerības, pamatojoties uz lasīšanu un mācīšanos ģimenē, kā arī izteiktām sabiedrības vajadzībām. Vietējās kopienas raksturojums laika gaitā var mainīties, bet nepieciešamība veidot partnerības un uzturēt kontaktus paliek nemainīga. Sabiedrības virzītas pieejas pieņemšana var palīdzēt mainīt bibliotekāru iesaisti, lai plānošana un lēmumu pieņemšana notiktu caur sadarbību un līdzdalību.

Bibliotēku darbiniekiem jābūt iespējai veidot sadarbību ar visām sabiedrības grupām, kas apmierina bērnu vajadzības. Pētījumu dati liecina, ka bibliotēku pakalpojumi ir organiski saistīti ar kopienas iestāžu darbu, piemēram, skolu, jauniešu centru, slimnīcu un citu veselības aprūpes institūciju, sociālo dienestu, vietējo uzņēmumu, kultūras un mākslas grupu, brīvprātīgo un citu bezpeļņas organizāciju darbu. Sadarbība ar katru no šīm organizācijām dod pievienoto vērtību, jo īpaši tad, ja tā ir saistīta ar bērnu un viņu ģimeņu lasīšanas veicināšanu vai palīdz novērst šķēršļus attiecībā uz piekļuvi informācijai un zināšanām.

Informācijas sniegšana kopienai paplašina bibliotēkas iespējas piekļūt jaunām mērķauditorijām un paplašināt lietotāju skaitu. Lai palīdzētu apmierināt bērnu un ģimeņu vajadzības sabiedrībā, var būt nepieciešama jaunu pakalpojumu izstrāde vai esošos pakalpojumu uzlabošana. Iesaistot vietējās sabiedrības organizācijas, bērnu bibliotekāriem ir iespēja:

- precīzi definēt mērķgrupas;
- noteikt kopienas locekļu vajadzības un prioritātes;
- nodrošināt jaunu un esošu programmu popularizēšanu gan bibliotēkā, gan partnerorganizācijās;
- veidot visām iesaistītajām pusēm noderīgas partnerības.

Pirmsskolas izglītības iestādes un citas izglītības iestādes arī ir nozīmīgi bērnu bibliotekāru partneri. Sadarbojoties ar izglītības iestādēm, bērnu bibliotekāriem ir jānodrošina konkrētām mērķgrupām izstrādātas aktivitātes un programmas, piemēram:

- bibliotēkas apmeklējumi;
- bibliotēku orientēšanās programmas;
- informācijpratības nodarbības;
- lasīšanas veicināšana;
- krājuma izsniegšana;
- kultūras programmas;
- atbalsts mājasdarbu pildīšanā;
- tikšanās ar autoriem/stāstniekiem;
- bibliotēkas telpu piedāvājums.

C daļa

Bērnu bibliotēkām jānodrošina daudzveidīgi, visu vecuma grupu vajadzībām atbilstoši informācijas materiāli dažādos formātos. Bērnu bibliotēku krājumu apjomam un saturam nav universālu standartu. Krājumos un pakalpojumos jāiekļauj visu veidu informācijas nesēji un modernās tehnoloģijas, kā arī tradicionālie materiāli. Bibliotēkas krājumā un tiešsaistē pieejamajiem materiāliem jāatspoguļo plašs viedokļu, vērtību un uzskatu klāsts. Bērnu bibliotēkai jānodrošina resursi visām mērķgrupām savā kopienā. Krājuma izvēlē jāiesaista bērni un viņu ģimenes. Krājumam jābūt aktuālam, pievilcīgam, labā stāvoklī un organizētam bērniem viegli saprotamā veidā.

Krājuma saturam jābūt daudzveidīgam un kopienai atbilstošam, piemēram,

- materiāli visās valodās, kurās runā kopienā;
- vietējo autoru un ilustratoru radītie darbi;
- resursi, kas atbalsta vietējo izglītības iestāžu vajadzības.

Pieejamajiem resursiem jābūt dažādiem, nodrošinot materiālus, kas:

- atspoguļo, piemēram, dzimumu identitātes, spēju, sociālekonomisko apstākļu, seksuālās orientācijas un ģimenes sastāva daudzveidību;
- ir līdzsvaroti dzimumu un rasu pārstāvēniecībā.

Viens no bērnu bibliotēku krājumu attīstības avotiem ir [IFLA izdevums “Pasaule bilžu grāmatās”](#), kurš piedāvā bibliotekāru izvēlētu bilžu grāmatu izlasi no visas pasaules.

Ir svarīgi, lai bibliotēku krājumi tiktu nepārtraukti pārskatīti un attīstīti, tādējādi nodrošinot, ka visiem bērniem kopienā ir iespēja izvēlēties kvalitatīvus un jaunus resursus, kas atspoguļo vietējās kopienas kultūru un pasauli kopumā. Krājumā jāiekļauj multikulturāli materiāli un resursi bērniem ar īpašām vajadzībām, *LGBTQ+* bērniem, materiāli un resursi par draudzību un vardarbības novēršanu. Piemēram, stāsts par varoni ar īpašām vajadzībām var palīdzēt bērniem ar īpašām vajadzībām stiprināt pašapziņu, savukārt citiem bērniem sniegs ieskatu viņiem nezināmā dzīves pieredzē.

Bērnu bibliotēkā var tikt nodrošināti šādi materiāli (lai gan šis saraksts nav pilnīgs):

- daiļliteratūra un populārzinātniskā literatūra, kas piemērota visiem vecumiem;
- uzziņu literatūra;
- resursi kopienas primārajā valodā;
- resursi kopienas mazākumtautību valodās;
- datorspēles;
- rotaļlietas;
- spēles un puzles;

- mūzikas instrumenti;
- mācību materiāli;
- audiogrāmatas;
- sensorās attīstības materiāli;
- rotaļlietu grozi mazuliem;
- kopstrādes plānošanas aprīkojums, instrumenti un materiāli.

Sadarbojoties ar citām kopienas organizācijām, bibliotēkas var piedāvāt tādus resursus kā attīstoši materiāli, piemēram, DVD zīmju valodā vai grāmatas Braila rakstā.

Formāti

Materiāli jāpiedāvā dažādos formātos. Bērnu bibliotēku krājumā var iekļaut šādus formātus (lai gan šis saraksts nav pilnīgs un var būt pieejami citi formāti):

- fiziskie formāti (iespiestie un elektroniskie), tostarp grāmatas, audiogrāmatas, komiksi, žurnāli, kompaktdiski, DVD, videospēles, materiāli Braila rakstā;
- digitālie formāti, tostarp mūzikas un filmu straumēšanas pakalpojums, e-grāmatas, izglītības un izklaides programmatūra, vietējo un globālo izglītības resursu datubāzes.

Krājumu attīstības un pārvaldības politika

Katrā publiskās bibliotēkas sistēmā jābūt rakstiskai krājuma attīstības un komplektēšanas politikai bērnu mērķauditorijai. Šai politikai jānodrošina pastāvīga bērnu bibliotēku krājumu attīstība un pārvaldība. Krājuma attīstības politika ir pamats plānošanai un palīdz noteikt prioritātes, jo īpaši – piešķirot finanšu resursus. Krājuma politika var palīdzēt bibliotēkai paust savu nostāju, sadarbojoties gan ar lietotājiem, gan administratoriem, gan finansējošām struktūrām; tā atbalsta organizācijas noteiktos uzdevumus, demonstrē apņemšanos sasniegt izvirzītos mērķus un nodrošināt pārskatatbildību. Plašāku informāciju par krājumu attīstību skat. 4. nodaļā [Publisko bibliotēku pakalpojumi: IFLA/UNESCO vadlīnijas attīstībai](#) (2001).

Fiziskie un digitālie resursi

Bērnu bibliotēkas fiziskie un digitālie resursi ietver telpas, aprīkojumu un resursu krājumus. Ja iespējams, materiāliem jābūt lejupielādējamiem. Bibliotēku vietnēm un digitālā satura produktiem jāatbilst [Tīmekļa satura pieejamības vadlīnijām \(Web Content Accessibility Guidelines, WCAG\)](#). Laba prakse ir lūgt cilvēkiem, kuri izmanto pielāgotas tehnoloģijas, veikt aprīkojuma un pakalpojumu lietojamības testēšanu.

Bērnu bibliotekāriem jāapsver iespēja veidot partnerību ar bibliotēkām, kuras apkalpo cilvēkus ar lasīšanas traucējumiem, lai bērniem būtu pieejami papildmateriāli bibliotēkā vai nodrošināta to piegāde mājās. Šīs bibliotēkas var piedāvāt arī īpaši izstrādātus un pielāgotus satura produktus.

Tehnoloģijas bērnu bibliotēkā

Bibliotekāri var palīdzēt veicināt bērnu un jauniešu digitālo kompetenci. Bērnu bibliotēkām ir labs potenciāls jauno tehnoloģiju izmantošanā, atbalstot lasīšanas un mācīšanās vajadzības. Lielākajai daļai bērnu tehnoloģijas šķiet aizraujošas, jo nodrošina izklaidi un jautrību. Bibliotēkās jābūt vietai, kur bērni var gan izmantot tehnoloģijas, piekļūt resursiem un informācijai, gan arī uzzināt, kā kritiski izvērtēt šādu informāciju. Vecākiem, aprūpētājiem un pedagogiem jāpiedāvā ieteikumi par to, kā izvēlēties un droši izmantot tehnoloģijas, lai attīstītu bērnu prasmes, kā arī par to, kā izmantot bibliotēkas nodrošinātās tehnoloģijas. Lai izprastu bērnu un jauniešu digitālās kompetences un īstenotu atbilstošas rakstpratības programmas, var būt vajadzīgi pētījumi.

Bibliotekāriem jāveicina bibliotēkas kā drošas vietas nozīme un jāsniedz norādes par to, kā bērniem, jauniešiem, viņu vecākiem un aprūpētājiem nodrošināt drošību tiešsaistē. Bibliotēku darbiniekiem jābūt zināšanām un prasmēm, lai sniegtu atbalstu digitālo līdzekļu izmantošanā. Ieteikumi šajā jomā ir sniegti [IFLA Bērnu un jauniešu bibliotēku sekcijas Paziņojumā par sociālajiem medijiem, bērniem un jauniešiem bibliotēkā: drošība, privātums un uzvedība tiešsaistē](#). Digitālās kompetences programmas un apmācība var palīdzēt izglītēt bērnus par tādiem jautājumiem kā viltus ziņas, vardarbība tiešsaistē, ļaunprātīga izmantošana un naida kampaņas.

Bērnu bibliotēkai jābūt aprīkotai ar informācijas tehnoloģijām tādā pašā līmenī kā bibliotēkas pieaugušo nodaļai. Jānodrošina elektroniskais katalogs, multimediju darbstacijas, interneta darbstacijas, planšetdatori un dažāda programmatūra (izmantošanai bibliotēkā un attālināti). Bibliotēkas bieži vien ir svarīgs kopienas centrs, kur pieejams ātrdarbīgs internets. Bibliotekāriem jāņem vērā juridiskie aspekti saistībā ar bērnu piekļuvi internetam, kas piemērojami attiecīgajā valstī.

Datori, citas digitālās ierīces un bezmaksas piekļuve internetam var palīdzēt samazināt digitālo plaisu tiem, kam šie resursi nav pieejami mājās. Ja bērniem mājās nav piekļuves internetam, materiāliem jābūt lejupielādējamiem bērna ierīcē vai pieejamiem bibliotēkas ierīcē ar iepriekš ielādētām grāmatām. Ja iespējams, lejupielādējamajiem materiāliem jābūt saderīgiem ar populārām ierīcēm, piemēram, viedtālruniem un planšetdatoriem. Šīs ierīces samazina nepieciešamību pēc dārgām specializētām tehnoloģijām un nodrošina vienlīdzīgu piekļuvi bērniem ar īpašām vajadzībām. Bibliotēkas var izmantot “meistarošanas” tehnoloģijas (piemēram, 3D printerus), lai izveidotu pieejamus programmas materiālus.

D daļa

Programmas un kopienas informēšanas aktivitātes

Ir jāizstrādā efektīvas programmas un kopienas informēšanas aktivitātes, lai ņemtu vērā iedzīvotāju sastāva izmaiņas un vietējās kopienas daudzveidību. Lai to izdarītu, ir nepieciešama izpratne par sabiedrības demogrāfisko sastāvu. Strādājot ar vietējo kopienu, bērnu bibliotekāri var izrādīt apņemšanos ievērot daudzveidību, iekļaušanu un vienlīdzību, sniedzot pakalpojumus, programmas un resursus, kas atspoguļo kopienas īpašās vajadzības, kā arī iesaistot un uzklausot sabiedrību. Ir svarīgi, lai bibliotekāri novērotu un uzklausītu apmeklētājus un plānotu viņu vajadzībām atbilstošus pakalpojumus.

Publiskajām bibliotēkām ir īpaša atbildība – palīdzēt bērniem iemācīties lasīt, kā arī popularizēt grāmatas un citus informācijas resursus. Bērnu bibliotēkas sniedz iespēju bērniem izbaudīt, cik patīkami ir lasīt un cik aizraujoši ir uzzināt kaut ko jaunu un attīstīt savu iztēli. Bērni, viņu vecāki un aprūpētāji ir jāatbalsta, lai viņi varētu efektīvi izmantot bibliotēku un attīstīt prasmes iespiesto un elektronisko materiālu izmantošanā. Bērnu bibliotekāri veicina bērnu attīstību, vairojot lasītprieku un pārliecību dalīties savā lasīšanas pieredzē. Bērnu bibliotēkai jānodrošina īpaši pasākumi bērniem ar visdažādākajām spējām, piemēram, stāstu stāstīšana un citas aktivitātes, kas saistītas ar bibliotēkas pakalpojumiem un resursiem. Svarīgi ir arī iesaistīt bērnus un jauniešus tādu aktivitāšu kopradīšanā kā lasīšanas klubi, privātsundu pasniegšana un kolektīvo pakalpojumu izmantošana.

Aktivitātes un programmas:

- bibliotēku orientēšanās programmas;
- informācijpratības un rakstpratības aktivitātes;
- lasīšanas veicināšana;
- krājuma izsniegšana;
- lasīšanas klubi;
- kultūras programmas;
- atbalsts mājasdarbu pildīšanā;
- tikšanās ar autoriem/stāstniekiem;
- *LGBTQ+* programmas, piemēram, *Drag Queen Storytime* vai *Rainbow Storytime*;
- atskaņu spēles mazuļiem;
- amatniecības aktivitātes;
- programmēšanas klubi un pasākumi;
- kopstrādes aktivitātes;
- radošās spēles;
- mūzikas un drāmas pasākumi.

Veicinot kopienas informēšanu, bibliotēkai jānodrošina pakalpojumi visiem kopienas locekļiem, tostarp bērniem ar īpašām vajadzībām, imigrantiem, bēgļiem un citiem stigmatizētiem sabiedrības locekļiem. Lai atbalstītu iekļaušanu, bibliotēkai jāinformē institūcijas, kuras strādā ar šiem cilvēkiem, par bibliotēkā pieejamajiem resursiem un pakalpojumiem un jāiesaista tās informācijas sniegšanā un programmu attīstībā. Bērnu bibliotekāri var vērsties pie pedagogiem, kuri bieži ir pirmie, kas identificē bērnus ar mācīšanās traucējumiem, piemēram, ar disleksiju vai autismu. Informācija par bibliotēkas pieejamību jāsniedz bibliotēkas tīmekļvietnē un informatīvajos izdales materiālos. Visām programmām un aktivitātēm jābūt iekļaujošām, jo ne vienmēr ir acīmredzams, ka kādam bērnam ir īpašas vajadzības.

E daļa

Telpu plānošana un pieejamākas vietas izveide

Bērnu bibliotēkai jābūt piemērotai telpai publiskajā bibliotēkā. Bibliotēku ēkās, kur pakalpojumi tiek sniegti visām sabiedrības vecuma grupām, bērniem vajadzētu atvēlēt atbilstošu daļu no bibliotēkas platības. Ideālā gadījumā bērnu pakalpojumiem bibliotēkas ēkā ir vajadzīga sava telpa, kurai jābūt viegli atpazīstamai un jāatšķiras no citām bibliotēkas daļām.

Lai apmierinātu pašreizējās un nākotnes vajadzības, bērnu bibliotēkā ir jābūt labi iekārtotai telpai, kura jāpārvalda līdzvērtīgi bibliotēkas krājumam, personālam un finansēm. Papildus dažādu vecuma grupu vajadzību apmierināšanai jānodrošina vieta daudzveidīgām aktivitātēm, piemēram, personām, kas pārlūko informācijas resursus vai mācās; ģimenēm vai pusaudžu grupām, kas izmanto telpu socializācijai; lielākiem pasākumiem, piemēram, stāstniecībai, atskaņu spēlēm mazuļiem, mājas darbu pildīšanai un autoru prezentācijām.

Bibliotēku mērķis ir piesaistīt bērnus un jauniešus, piedāvājot dažādus pakalpojumus un iespējas, kuras ir pievilcīgas konkrētām vecuma grupām. Te ietilpst pieejama fiziskā telpa, kuru kā aicinošu, pievilcīgu un drošu vietu uzlūko visu vecumu bērni. Bērnu bibliotēka ir vieta, kur satikties, rotaļāties un komunicēt, vieta, kas sekmē daudzveidīgu ideju apmaiņu. Aicinoša atmosfēra un labs plānojums mudina bērnus izmantot bibliotēkas resursus, lasīt un vienkārši pavadīt laiku bibliotēkā. Saskare ar valodu un literatūru sākas ar grāmatām un lasīšanu, tāpēc nepieciešamas telpas, kur bērni var pavadīt laiku ar grāmatām un klausīties stāstus.

Bērnu bibliotēku telpu izmēram un plānojumam nav universālu standartu. Plānojot bibliotēku telpas bērniem, jāņem vērā:

- centrāla atrašanās vieta, ja iespējams, pirmajā stāvā;
- atbilstošs plānojums lietotāju vecuma diapazonam;
- piemērots plānojums visiem bibliotēkas lietotājiem, t. sk. ar īpašām vajadzībām;
- pietiekama telpa, lai nodrošinātu vietu grāmatu un periodisko izdevumu krājumam, citiem resursiem, krātuvēm, lasītavām, datoru darbstacijām, izstādēm un bibliotēkas darbinieku darba vietām;
- elastīgums, lai varētu veikt dažādas aktivitātes – jābūt iespējai telpu izmantot un pārplānot plašam aktivitāšu klāstam, tostarp mūzikas un stāstniecības pasākumiem, mācībām un nodarbību darbstacijām, lai attīstītu digitālās kompetences;
- atbilstošas zīmes un norādes;
- vieta bērna kopšanai, tostarp barošanai ar krūti un pārgērbšanai;
- ģimenei draudzīgas un visiem dzimumiem paredzētas tualetes;
- trokšņa faktori atkarībā no vecuma diapazona;
- piemērots un pietiekams apgaismojums – dabiskais un/vai mākslīgais;

- atbilstoša temperatūra (piemēram, gaisa kondicionēšana, apkure), lai nodrošinātu atbilstošus darba apstākļus visa gada laikā;
- telpai un mēbelēm jāatbilst bērnu drošības standartiem.

Vecumgrupas

Bērni nav viendabīga mērķgrupa. Viņu prasmes, spējas, talanti un vajadzības atšķiras atkarībā no viņu vecuma, kultūras, socioloģiskiem un ekonomiskiem apstākļiem. Tas ir jāņem vērā bibliotēkas telpu plānošanas un iekārtošanas procesā. Tā kā bērnu bibliotēka aptver plašu vecumu un spēju diapazonu, sākot no mazuļiem līdz jauniešiem, telpas plānojumam un mēbelēm jāatbilst viņu dažādajām vajadzībām.

Lai iekārtotu bibliotēkas telpu bērnu un jauniešu mērķauditorijai, nepieciešamas specializētas zināšanas un prasmes. Svarīgākās no tām ir zināšanas par mērķauditorijas uzvedību un informācijas vajadzībām. Ir problemātiski padarīt telpu pievilcīgu visu vecumu jauniešiem. Viņu vajadzības, vēlmes un cerības attiecībā ar bibliotēkas pakalpojumiem nāk no viņu dzīves pieredzes un sociālās, izglītības un kultūras ietekmes. Bērniem augot un kļūstot patstāvīgākiem, rodas vēlme vairāk socializēties, tādēļ ir svarīgi bibliotēkā nodrošināt pievilcīgu telpu saskarsmei, socializācijai un lasīšanas pieredzes baudīšanai.

Mēbeles un iekārtas

Bērnu bibliotēkā svarīgi ir nodrošināt pievilcīgu telpu, un komforts ir svarīgs apsvērumus. Mēbelēm un iekārtām bibliotēkas iekārtošanai jābūt pietiekami izturīgām, lai tās varētu izturēt enerģisku izmantošanu, jo paredzams ievērojams nolietojums. Bibliotēkām jāiegulda tehnoloģijās, aprīkojumā vai mēbelēs, kas spēj izturēt intensīvu lietošanu un ir viegli remontējamas. Pusaudžiem visvairāk patīk ērtas mēbeles, tostarp dīvāni, kafijas galdiņi un sēžammaisi vai citas ikdienišķas mēbeles.

Grāmatu plauktiem jābūt pievilcīgiem. Tajos jābūt iespējai izvietot dažāda veida materiālus; bērnu nodaļā plauktiem vajadzētu būt zemiem, lai resursi būtu ērti pieejami bērniem. Atšķirīgi plauktu augstumi nodrošinās, ka grāmatas būs viegli sasniedzamas dažāda vecuma bērniem un arī pieaugušajiem. Dinamiska pieeja bibliotēkas krājuma pārvaldībai un izvietojumam ir vislabākais veids, kā to nodrošināt. Regulāri mainot telpas iekārtojumu, paplašinās izvēles iespējas un grāmatu pieejamība ikvienam. Saglabājot pēc iespējas vairāk zemu plauktu, grāmatas un citi materiāli būs pieejami visiem bibliotēkas lietotājiem.

Apgaismojums

Apgaismojums nosaka to, kā bibliotēkas telpa izskatās; lietderīgi ir izmantot gan pieejamo dabisko, gan mākslīgo apgaismojumu. Lielākajai daļai lasītāju patīk lasīt dabiskajā apgaismojumā; mācību telpām, kā arī atmosfēras radīšanai pašrefleksijai domātās vietās ir nepieciešami dažādi

apgaismojuma līmeņi. Noskaņu veicinoša apgaismojuma variācijas iecienītas pusaudžiem paredzētās vietās.

Zīmes un norādes

Zīmes bērnu bibliotēkā ir svarīga sastāvdaļa komunikācijai ar lietotājiem. Zīmes ar draudzīgiem formulējumiem dažādās valodās, kuras tiek lietotas kopienā, ļaus ikvienam justies gaidītam. Zīmēm, kas sniedz bērniem vizuālas un teksta norādes, piemēram, piktogrammām, ir arī nozīmīga dizaina funkcijai. *Makaton* zīmes (valodas programma, kurā izmanto zīmes un simbolus saskarsmes, valodas un rakstpratības prasmju mācīšanai) var palīdzēt nodrošināt pilnīgu piekļuvi bibliotēkas resursiem visiem bērniem un ģimenēm.

Bibliotēkas telpas pieejamība

Izmantojot universālā plānojuma pieeju, bibliotēkas telpām jābūt brīvi pieejamām.

Veselība un drošība

Bērnu bibliotēkai ir jābūt drošai vietai, un personālam ir jābūt informētam par vietējiem nosacījumiem attiecībā uz veselību un drošību.

Ir svarīgi, lai lietotāji piedalītos bibliotēku attīstībā un plānošanā. Inovatīviem bibliotekāriem būtu jāiesaista bērni un jaunieši, konsultējoties un uzklusot viņu idejas par bibliotēkas telpas radišanu un uzlabošanu, t. sk. iesaistot viņus telpu noformēšanā.

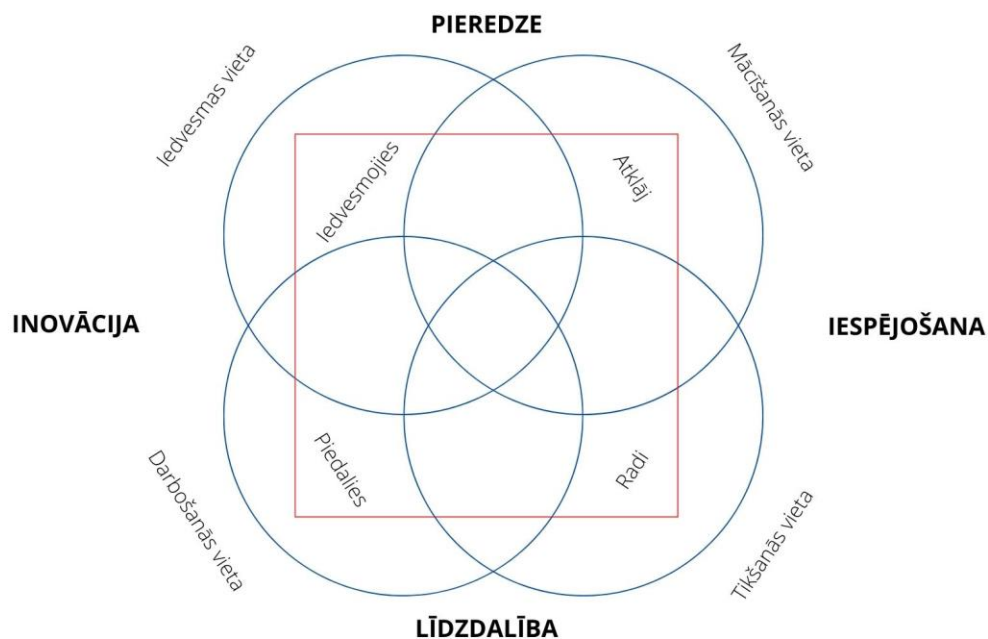
Dānijas [Publisko bibliotēku paraugprogramma](#) – novatoriska dizaina un labas prakses piemērs

Dāņu bibliotēkzinātnieki *Dorte Skot-Hansen*, *Henrik Jochumsen* un *Casper Hvenegaard Hansen* ir ieviesuši modeli, lai raksturotu publiskās bibliotēkas pārveidi no pasīvas, tikai krājuma izmantošanai paredzētas telpas par aktīvu telpu pieredzes un iedvesmas gūšanai un kopienas tikšanās vietu. Modelis sastāv no četriem dažādiem elementiem, kas savstarpēji pārklājas: iedvesmas vieta, mācīšanās vieta, tikšanās vieta un darbošanās vieta. Šo četru “vietu” vispārējais mērķis ir atbalstīt šādus četrus publiskās bibliotēkas mērķus:

- pieredze;
- līdzdalība;
- iespējošana;
- inovācija.

Šīs četras “vietas” nav jāuztver kā reālas “telpas” fiziskā nozīmē, bet gan kā iespējas, kuras var realizēt gan fiziskajā bibliotēkā, gan kibertelpā.

Četras vietas publiskajā bibliotēkā

Šo modeli var izmantot:

- kā instrumentu bibliotēku plānošanai, pārplānošanai, projektēšanai un būvniecībai;
- kā instrumentu bibliotēku attīstībai, piemēram, izmantojot partnerības;
- kā vadības un komunikācijas instrumentu kopā ar bibliotēkas plānu un politikas izstrādi;
- kā instrumentu bibliotēkas lomas pozicionēšanai (vietējiem) politiķiem;
- kā izejas punktu diskusijai par bibliotēkas lomu demokrātiskas sabiedrības attīstībā.

F daļa

Mārketingu un popularizēšana

Bērnu bibliotekāriem jābūt spēcīgiem bibliotēku aizstāvjiem gan valsts, gan reģionālā līmenī, apliecinot to ietekmi un vērtību lasīšanas veicināšanā un rakstpratības stiprināšanā. Bērnu bibliotekāri strādā ar savām kopienām un spēj iesaistīt bērnus un jauniešus resursu un pakalpojumu popularizēšanā. Rakstpratība ir svarīga prasme 21. gadsimta sabiedrībā, un tās vērtība pastāvīgi jānostiprina. Bērnu bibliotekāri var izmantot dažādas mārketinga metodes, lai noskaidrotu, kas to lietotājiem ir vajadzīgs, un efektīvi plānot šo vajadzību apmierināšanu. Bibliotēkai jāpopularizē savi pakalpojumi un resursi bērniem un sabiedrībai. Bērnus un jauniešus var iedrošināt iesaistīties viņus interesējošu bibliotēku pakalpojumu un resursu attīstīšanā, kā arī veicināt brīvprātīgo darbu.

Mārketingu ir saistīts ar klientu vajadzību paredzēšanu un apmierināšanu. Tam ir arī saistība ar klientu piesaistīšanu un sakaru veidošanu. Lai to panāktu, bibliotēkas darbiniekiem jāpieliek pūles un jāizrāda radošums, lai efektīvi vērstos pie tām grupām un indivīdiem, kuriem nav bibliotēkas izmantošanas tradīciju vai kuriem nav attīstīta lasīšanas kultūra. Bērnu bibliotekāriem jābūt proaktīviem, veicot informatīvu darbu, nevis jāgaida, kad bibliotēku neapmeklējošie paši atnāks uz bibliotēku.

Bērnu bibliotēkai ir svarīgi izstrādāt bibliotēkas un tās resursu popularizēšanas un mārketinga plānu mērķauditorijai piemērotā veidā. Tas varētu ietvert (saraksts nav pilnīgs, un atkarībā no vietējiem apstākļiem var iekļaut arī citus mārketinga un popularizēšanas pasākumus):

- droša iespiesto, elektronisko un komunikācijas līdzekļu izmantošana;
- sociālo tīklu izmantošana komunikācijai ar bērniem, jauniešiem un ģimenēm;
- izstādes un eksponāti;
- efektīvas iekšējās un ārējās zīmes un norādes;
- regulāras publikācijas un resursu sarakstu un brošūru sagatavošana;
- lasīšanas veicināšanas un rakstpratības kampaņas, tikšanās ar autoriem;
- programmas bērniem ar īpašām vajadzībām, t. sk. fiziskiem un sensoriem traucējumiem;
- grāmatu gadatirgus;
- ikgadējā bibliotēku nedēļa un citas kolektīvās popularizēšanas aktivitātes;
- sabiedrību uzrunājošas aktivitātes un komunikācija ar kopienas grupām.

G daļa

Novērtēšana un ietekme

Novērtēšana ir būtisks elements bibliotēku pakalpojumu sniegšanā un svarīga plānošanas procesa daļa. Tā ir nepārtraukta un sākas ar stratēģiskā plāna izveidi. Novērtēšana notiek nepārtraukti, tādēļ tai nepieciešams laiks un finanšu resursi. Novērtēšana var būt instruments programmu un pakalpojumu pilnveidei, kā arī politikas lēmumu ietekmēšanai, ja tiek savākti un analizēti atbilstīgi fakti un pierādījumi. Tā ir jāsaista ar iepriekš noteiktiem mērķiem un rezultātiem. Bērnu bibliotēku pakalpojumu un programmu novērtēšana var palīdzēt noteikt, vai tās apmierina bērnu vajadzības vietējā sabiedrībā. Lai veiktu novērtēšanu, bibliotēkai ir jābūt noteiktai misijai, vīzijai un vērtībām. Ir lietderīgi izstrādāt novērtēšanas plānu, kurā jāizklāsta veicamie mērķi, izpētes jautājumi un apkopojamās informācijas veids.

Lietotāju pētījumus un pētījumus par kopienas vajadzībām un uzvedību var izmantot dažādos bibliotēkas darba procesos. Svarīgi ir noteikt, kas ir jāsasniedz, kā arī izlemt, kas tiek vērtēts un kāpēc. Bērnu programmu un pakalpojumu veiksmīguma noteikšanai jāizmanto gan kvalitatīvie, gan kvantitatīvie pasākumi.

[IFLA Globālās vīzijas ziņojuma kopsavilkumā](#) norādīts, ka bibliotēkām ir iespēja labāk izprast kopienas vajadzības un izstrādāt tādus pakalpojumus, kuriem ir ietekme. Bibliotēkām ir jānodrošina, lai ieinteresētās puses un kopienas izprastu bērnu pakalpojumu vērtību un ietekmi. Var veikt programmas vai politikas ietekmes novērtējumu un sniegt informāciju par radīto ietekmi. Šāda veida novērtēšanā galvenā uzmanība ir pievērsta rezultātiem vai pakalpojumu un programmu ietekmei uz bērniem un kopienām. Pastāv vairāki starptautiski standarti, kas attiecas uz bibliotēku un informācijas institūcijām. [ISO 16439:2014 Metodes un procedūras bibliotēku ietekmes novērtēšanai](#) sniedz norādījumus par metodēm bibliotēku ietekmes un vērtības novērtēšanai. Tas tika izstrādāts, reaģējot uz pieprasījumu pēc bibliotēku ietekmes novērtējuma specifikācijām visā pasaulē.

Izstrādājot bērnu bibliotēkas programmas izvērtēšanas plānu, ir jāapsver daži praktiski jautājumi:

- kas tiks vērtēts;
- kādi pierādījumu veidi ir nepieciešami;
- kāds ir labākais laiks novērtēšanas veikšanai;
- kādi kritēriji tiks izmantoti, lai spriestu par programmas sniegumu;
- kādi snieguma standarti jāasniedz, lai programmu uzskatītu par veiksmīgu;
- ja pēc kāda laika jāveic salīdzināšana, cik viegli ir procesu atkārtot;
- kādi secinājumi par programmas sniegumu ir pamatoti, balstoties uz pieejamajiem pierādījumiem;
- kādas darbības tiks veiktas atbilstoši konstatētajam, lai ieviestu pārmaiņas.

IFLA izdevums [“Bibliotēkas un ilgtspējīgas attīstības mērķi: stāstu stāstīšanas rokasgrāmata”](#) ir ceļvedis bibliotekāriem un bibliotēku aizstāvjiem, kas palīdz bibliotēku interešu aizstāvības centienos. Šī rokasgrāmata nodrošina digitālo telpu, lai dalītos ar bērnu bibliotēku aktivitātēm, projektiem un programmām, kā arī to ietekmi uz vietējo sabiedrību un to, kā tās veicina ANO ilgtspējīgas attīstības mērķu (IAM) sasniegšanu.

Atsauces

Šajā sarakstā ir iekļauti avoti, uz kuriem ir sniegtas atsauces *IFLA* Vadlīnijās bibliotēku pakalpojumiem bērniem vecumā no 0 līdz 18 gadiem.

ALA Competencies for Librarians Serving Children in Public Libraries (2015). Available at: <http://www.ala.org/alsc/edcareers/alsccorecomps>

IFLA Access to libraries for persons with disabilities – Checklist / By Birgitta Irvall and Gyda Skat Nielsen. The Hague, IFLA Headquarters, 2005. (IFLA Professional Reports: 89). Available at: <https://www.ifla.org/files/assets/hq/publications/professional-report/89.pdf>

IFLA Code of Ethics for Librarians and other Information Workers (2012). Available at: <http://www.ifla.org/files/assets/faife/news/IFLA%20Code%20of%20Ethics%20-%20Short.pdf>

IFLA The Public library service: IFLA/UNESCO guidelines for development / [International Federation of Library Associations and Institutions]. 2001. Ed. for the Section of Public Libraries by Philip Gill et. al. München: Saur. (IFLA publications; 97). Available at: <http://www.ifla.org/files/assets/hq/publications/archive/the-public-library-service/publ97.pdf>

IFLA Global Vision Report Summary: Top 10 Highlights and Opportunities (2018). Available at: <https://www.ifla.org/files/assets/GVMultimedia/publications/gv-report-summary.pdf>

IFLA Guidelines for Continuing Professional Development: Principles and Best Practices (2016). Available at: <https://www.ifla.org/files/assets/cpdwl/guidelines/ifla-guidelines-for-continuing-professional-development.pdf>

IFLA Guidelines for Library Services to Persons with Dyslexia. Revised and extended, 2014. Available at: https://www.ifla.org/files/assets/lsn/publications/guidelines-for-library-services-to-persons-with-dyslexia_2014.pdf

IFLA Libraries and the Sustainable Development Goals: A Storytelling Manual (2018). Available at: <https://www.ifla.org/files/assets/hq/topics/libraries-development/documents/sdg-storytelling-manual.pdf>

IFLA School Library Guidelines (2015). Available at: <https://www.ifla.org/files/assets/school-libraries-resource-centers/publications/ifla-school-library-guidelines.pdf>

IFLA Statement on Social Media, Children and Young Adults @the Library – Safety, Privacy and Online Behavior (2015). Available at: https://www.ifla.org/files/assets/libraries-for-children-and-ya/publications/social_media_children_and_young_adults.pdf

IFLA The World Through Picture Books (2015). Available at: <https://www.ifla.org/node/6718>

International Standard (ISO) 16439 2014 Information and Documentation: Methods and Procedures for Assessing the Impact of Libraries. London: British Standards Institution. Available at: <https://www.iso.org/standard/56756.html>

United Nations (2015) Transforming our world: The 2030 agenda for sustainable development. Available at: <https://sustainabledevelopment.un.org/post2015/transformingourworld>

United Nations Convention on the Rights of the Child. Available at: https://downloads.unicef.org.uk/wp-content/uploads/2010/05/UNCRC_united_nations_convention_on_the_rights_of_the_child.pdf?_ga=2.85656529.912118185.1528787806-357630985.1527926324

Universal Declaration of Human Rights. Available at: https://www.ohchr.org/EN/UDHR/Documents/UDHR_Translations/eng.pdf

Young Adult Library Services Association (YALSA) Teen Services Competencies for Library Staff. Available at: http://www.ala.org/yalsa/sites/ala.org.yalsa/files/content/YALSA_TeenCompetencies_web_Final.pdf

Kontaktpersona pārskatīšanas un apspriešanas jautājumos: Dr. *Carolynn Rankin*
carolynn.rankin@gmx.co.uk